

Література

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) [Присяжнюк М. В., Зубець М. В., Саблук П. Т. та ін.]; за ред. М.В.Присяжнюка, М.В.Зубця, П. Т. Саблука, В. Я. Месель-Веселяка, М. М. Федорова. — К. : ННЦ ІАЕ, 2011. — 1008 с.
2. Андрійчук В.Г. Капіталізація сільського господарства : стан та економічне регулювання розвитку : монографія / В. Г. Андрійчук. — Ніжин : ТОВ «ТОВ Видавництво «Аспект-Поліграф», 2007. — 216 с.
3. Гуторов А. О. Агрохолдинги як ефективна форма концентрації сільськогосподарського виробництва / А. О. Гуторов // Економіка АПК. — 2011. — № 3. — С. 102—107.
4. Дем'яненко С. Агрохолдинги в Україні : процес становлення та розвитку / С. Дем'яненко // Економіка України. — 2009. — № 12. — С. 50—61.
5. Єранкін О.О. До питання про закономірності виникнення агрохолдингів в Україні та перспективи їх подальшого розвитку / О. О. Єранкін // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць : спец. вип. Аграрна економічна освіта в розбудові конкурентоспроможного сільського господарства України. — К. : КНЕУ, 2009. — С. 266—279.
6. Садовник О.В. Галузеві напрями діяльності агрохолдингів України : сучасний стан та тенденції розвитку / О. В. Садовник // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць : спец. вип. Аграрна економічна освіта в розбудові конкурентоспроможного сільського господарства України. — К. : КНЕУ, 2009. — С. 512—519.
7. Шиян В.Й. Агрохолдинги в системі чинників сталого розвитку сільського господарства / В. Й. Шиян // Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки». — 2010. — № 8. — С. 34—46.

Стаття надійшла до редакції 27.04.2011 р.

УДК 303.7:338.439.5

Д. Г. Лєгеца, канд. екон. наук,
докторант, ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН

МЕТОДИКА ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ НА РІВНІ РЕГІОНУ

У статті розглядається оцінка конкурентоспроможності продукції на рівні регіону. В роботі використано наступні методи дослідження: метод порівняльного аналізу, структурний аналіз, АВС-XYZ метод, ВСР, метод конкурентного профілю. Оцінка проводиться за наступними етапами: розрахунок показників конкурентоспроможності продукції; використання методів дослідження; наведення методики розрахунку; формування висновків.

Ключові слова: конкурентоспроможність, оцінка конкурентоспроможності, прибуток на 1 га, конкурентний профіль.

В статье рассматривается оценка конкурентоспособности продукции на уровне региона. В работе использованы следующие методы исследования: метод сравнительного анализа, структурный анализ, ABC-XYZ метод, BCG, метод конкурентного профиля. Оценка проводится по следующим этапам: расчет показателей конкурентоспособности продукции; использование методов исследования; представление методики расчета; формирование выводов.

Ключевые слова: конкурентоспособность, оценка конкурентоспособности, прибыль на 1 га, конкурентный профиль.

The article deals with evaluation of product competitiveness on the regional level. We used the following methods: a method of comparative analysis, structural analysis, ABC-XYZ method, BCG, the method of competitive profile. Evaluation is based on the following stages: calculation of product competitiveness indicators, use of research methods, presentation methods of calculation, conclusions.

Key words: competitiveness, competitiveness evaluation, income per 1 ha, a competitive profile.

Постановка проблеми. З розвитком ринкових відносин та розширенням зовнішніх ринків необхідно визначити конкурентоспроможність продукції окремих галузей за умов вирощування природно-кліматичних зон та економічних регіонів. Завоювання ринку потребує від держава поглиблення спеціалізації виробництва на вирощуванні тих видів продукції, що дають більшу віддачу від використання ресурсів та потенційно можуть конкурувати на регіональному ринку. Зазвичай, віддається перевага вирощуванню тих видів продукції, що надають кращий економічний результат за рівнем рентабельності та загального прибутку. І при цьому не враховується умови вирощування продукції у даному регіоні. Окремі господарства женуться за надзвичайними прибутками «конкурентних» видів не замислюючись над тим, наскільки ефективно були використані ресурси та яким чином сучасні умови господарювання вплинуть на подальше стратегічне положення окремо взятого підприємства і в цілому регіону.

Аналіз існуючих досліджень за даною проблемою. У працях вітчизняних вчених наведена різноманітна кількість методик дослідження конкурентоспроможності продукції, підприємства, галузей, і взагалі конкурентоспроможності аграрного сектору. Такі методики висвітлюються у роботах О. Віноградова [1], Л. Джемелінської [2], О. Файчук [5]. Зазвичай, у такому випадку для розрахунку конкурентоспроможності необхідно використати показники, які характеризують більш якісні параметри ніж кількісні. Більш того методики занадто ускладнюють процес оцінки, що унеможливорює їх використання на практиці. У даному випадку практичне значення мають методи дослідження виробничих процесів, що розроблені В. Я. Меселем-Веселяком [4] та Є. Крикав-

ським [3], на основі яких була започаткована нижченаведена методика оцінки.

Виділення невирішених проблем та формулювання цілей статті. Методика оцінки розкриває аналіз конкурентоспроможності продукції на рівні регіону, в той час як раніше оцінка надавалась у розрізі підприємства чи країни в цілому. Мета статті — розкрити поетапний механізм методики оцінки конкурентоспроможності продукції на рівні регіону.

Виклад основного матеріалу.

1. Ця Методика застосовується для проведення оцінки конкурентоспроможності продукції у регіоні для:

— визначення району чи області у яких вирощування окремо взятого виду продукції більш конкурентоспроможне;

— визначення конкурентного потенціалу регіону за виробництвом продукції;

— розробці стратегічного напрямку розвитку сільського господарства у регіоні;

— застосування інвестиційно-інноваційної політики у конкурентоспроможне виробництво регіону;

— розрахунку віддачі ресурсів у виробництві конкурентоспроможної продукції залежно від регіону вирощування;

— оптимізації використання ресурсів та одержання результатів товарного виробництва.

Відповідно до цієї Методики проводиться оцінка показників у вартісній та натуральній формі, структури показників, аналіз окремих галузей регіону.

2. У Методиці наведені нижче поняття вживаються у такому значенні:

Конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції — це спроможність продукції за технологічними та економічними параметрами у певний час відповідати вимогам зовнішнього та внутрішнього ринку та задовольняти вимоги потенційних споживачів. Конкурентоспроможність продукції на мезо рівні визначається спроможністю продукції використовувати свій технологічний та економічний потенціал залежно від регіону вирощування.

Оцінка конкурентоспроможності на рівні регіону (мезо рівні) — оцінка показників виробництва сільськогосподарської продукції, що характеризує віддачу ресурсів та ефективність виробництва в окремому регіоні за допомогою економічних методів дослідження.

Регіон вирощування сільськогосподарської продукції — це територія, що володіє цілісністю за географічними, або економі-

чними ознаками, в якій існує система взаємозв'язку між суб'єктами сільськогосподарської діяльності та споживачами. У даній методиці у ролі регіону може виступати область, яка розглядається в розрізі районів, географічна зона (центральна Україна, Південь України) і природно-кліматична зона (Степ, Лісостеп, Полісся), які розглядаються в розрізі областей.

Стабільність виробництва — показник, що відображає ступінь відхилення об'єктів дослідження від середнього значення. Показник стабільності розраховується за обсягами виробництва (у натуральних одиницях), обсягами реалізації (у вартісних одиницях), розміру прибутку на одиницю гектара (у вартісних одиницях). Дані використовуються по виробництву продукції у розрізі регіону.

Інші поняття, що використовуються у методиці, мають загальноприйняте значення в економічній літературі.

3. Підготовчий етап до оцінки конкурентоспроможності продукції на рівні регіону.

Для визначення конкурентоспроможності продукції, що виробляється у регіоні, здійснюються такі види робіт:

— відбір даних із річних звітів та статистичних бюлетенів у розрізі районів чи областей по посівним площам, кількістю голів скота, обсягам валової та товарної продукції, виробничим та повним витратам, цінам реалізації продукції;

— проведення збору інформації про ціни реалізації окремих районів чи областей та визначення середньо реалізаційних цін, що склалася на ринку регіону.

4. Інформаційними джерелами служать статистичний бюлетень «Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах» за декілька років щодо обсягів виробництва та реалізації продукції, площ посівів, поголів'я тварин, ціни реалізації, виробничих та повних витрат, кількості сільськогосподарських робітників у галузі; статистичний бюлетень «Статистика населення України» щодо кількості населення у регіоні, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення» щодо норм споживання продукції.

5. Оцінка конкурентоспроможності продукції.

5.1. Розрахунок показників конкурентоспроможності продукції.

5.1.1. Для визначення загальної оцінки конкурентоспроможності проводиться розрахунок показників за звітний період:

1. Продуктивність в районі (області), ц/га (ц/гол);
2. Товарність, %;
3. Частка продукції у структурі товарної сільськогосподарської продукції в районі (області), %;
4. Частка району (області) у загальній реалізації в регіоні, %;
5. Частка матеріальних витрат у структурі витрат в районі (області), %;
6. Прибуток на 1 га посівної площі (на 1 гол поголів'я тварин), грн;
7. Прибуток на 1 ц реалізованої продукції, грн/ц;
8. Ціна реалізації, що склалася в районі (області), грн/ц;
9. Рівень рентабельності в районі (області), %;
10. Частка забезпеченості населення у продукції в районі (області), %;
11. Сталість виробництва, %;
12. Індекс якісної продуктивності QPR , що характеризує витрати на виробництво товарного обсягу продукції, визначається за формулою:

$$QPR = \frac{V_r(P_{cost})}{V(P_v) + V_h(P_{cost})}, \quad (1)$$

де V — загальний обсяг виробництва продукції в районі (області);
 V_r — обсяг реалізованої продукції та продукції, що залишається на власні потреби в районі (області);
 V_h — обсяг нереалізованої продукції в районі (області);
 P_v — повні витрати на виробництво та реалізацію одиниці загальної виробленої продукції;
 P_{cost} — середні витрати на виробництво одиниці продукції в районі (області).

5.1.2. Для визначення ролі виробництва продукції у сільськогосподарській діяльності регіону розраховується структура виручки від реалізації продукції в регіоні за наростаючим підсумком.

5.1.3. Для визначення стабільності виробництва розраховуються коефіцієнти варіації та значення 1% приросту по окремих районам (областям):

- за обсягам виробництва;
- за обсягом виручки від реалізації;
- за рівнем прибутку на 1 га посівів (голову).

5.2. Використання методів дослідження

5.2.1. Для аналізу показників конкурентоспроможності використовується метод порівняльного аналізу. Порівнюються показ-

ники ефективності та розвитку виробництва продукції окремо взятих районів (областей).

5.2.2. Для встановлення конкурентного потенціалу продукції в районі (області) проводиться структурний аналіз, в якому порівнюються частки вкладених ресурсів (посівів, працівників) та результатів виробництва (вартості товарної продукції, забезпеченість внутрішнього ринку) продукції від загального рівня в районі (області).

5.2.3. Для визначення конкурентної позиції продукції району (області) використовується ABC-XYZ метод, який поєднує показники, що відображають частку району (області) у структурі реалізації продукції в регіоні та стабільність реалізації. До групи А відносять продукцію районів (областей), що складає 80 % реалізації регіону, до групи В належить продукція районів (областей), яка дає додаткові 15 % реалізації, до групи С — продукція, яка складає останні 5 % реалізації. До групи Х відноситься товарну продукцію тих районів (областей), коефіцієнт варіації яких не перевищує 10 %. До групи Y відноситься продукція, коефіцієнт варіації якої коливається у межах від 10,1 до 30 %. Якщо коефіцієнт варіації перевищує 30,1 %, то продукція відноситься до групи Z.

5.2.4. Для проведення стратегічного аналізу конкурентних можливостей регіону використовується матриця, яка розроблена на принципах бостонсько-консалтингової моделі, та базується на дослідженні прибутковості одиниці виробничих ресурсів, виходячи із положення продукції на регіональному ринку та рентабельності виробництва.

5.2.5. Для встановлення конкурентоспроможності продукції за окремими районами чи областями використовується метод конкурентного профілю. Визначається максимальне значення кожного показника серед всіх районів областей. Максимальному значенню присвоюється 10 балів (у разі якщо використовується 10 бальна система). Показники інших районів (областей) порівнюються із максимальним значенням у пропорційному відношенні.

5.3. Методика розрахунку конкурентоспроможності продукції:

5.3.1. Розрахунок показників конкурентоспроможності проводиться за один, або більше періодів згідно показників наданих у пункті 5.1.1. Визначається найбільш конкуренто-спроможна продукція за показниками як прибуток у розрахунку на 1 ц реалізації продукції, прибуток у розрахунку на 1 га посівної площі, індекс якісної продуктивності.

5.3.2. Всі показники приводяться до одиниць виміру у відносному вираженні, у відсоткових долях. Для цього показники 1, 6, 7, 8 розглядають по відношенню до середніх показників по району, що надасть можливість визначити рівень конкурентної сили виробництва продукції району (області) порівняно з іншими підприємствами регіону. Таким чином дані показники матиме вигляд:

1. Продуктивність продукції відносно до середнього рівня в регіоні, %;

2. Прибуток у розрахунку на 1 га посівної площі (на 1 голову скота) відповідно до середнього показника у регіоні, %;

3. Прибуток у розрахунку на 1 ц реалізації продукції відповідно до середнього показника у регіоні, %;

4. Ціна реалізації відповідно до середньої ціни, що склалася на ринку у регіоні, %.

5.3.3. Встановлюється частка кожного району (області) у загальному обсязі в регіоні: посівів, поголів'я тварин, сільськогосподарських робітників галузі, виручки від реалізації. Крім того визначається доля продукції у загальній виручці від реалізації по сільському господарству в регіоні (області) та рівень внутрішнього споживання району (області) на основі відношення товарного виробництва до обсягів споживання. На основі даного аналізу визначається співвідношення частки використаних ресурсів на виробництво окремих видів продукції та частки товарної продукції у загальній вартості реалізації продукції, що надає можливість визначити наскільки використані ресурси відповідають кінцевим результатам виробництва за окремо взятими видами продукції.

5.3.4. Розраховується частка продукції району (області) у структурі реалізації регіону за наростаючим підсумком АВС методом.

5.3.5. Розраховується значення 1 % приросту та коефіцієнт варіації за обсягами виробництва та вартістю товарної продукції та рівнем прибутку на 1 га. Коефіцієнт варіації визначає приналежність продукції району (області) до окремої групи X, Y чи Z.

5.3.6. Визначається положення району (області) у виробництві продукції в регіоні за показниками: частка ринку, %, рентабельність, %, прибуток у розрахунок на 1 га (гол). Показники розташовуються на координатній площі: на осі абсцис — рентабельність виробництва, на осі ординат — частка ринку, що займає виручка від реалізації продукції у районі (області) порівняно з загальною вартістю реалізованої продукції в районі. Розмір елеме-

нту гістограми відповідає розміру прибутку у розрахунку на одиницю ресурсів (грн/ц, грн/гол).

5.3.7. Обираються максимальні значення всіх показників за дослідженими районами, та присвоюється їм 10 балів. Показники інших районів (областей) порівнюються з максимальним рівнем у пропорційному відношенні. Конкурентний профіль будується на координатній площі: по осі абсцис розташовується 10-бальна шкала, по осі ординат — перелік показників конкурентоспроможності. Кожному регіону (області) належить окреме умовне значення кривої. Конкурентоспроможною вважається продукція того району (області), що має більшу кількість показників із значенням 10 балів та порівняно згладжено криву конкурентного профілю.

5.4. Формування висновків згідно одержаних результатів. За конкурентним профілем встановлюється, в якому районі (області) вирощування продукції більш конкурентоспроможне. Встановлюються показники, які більш повно відображають конкурентоспроможність продукції. Визначаються, за якими показниками продукція конкурентоспроможна в окремому районі (області). Продукція яких районів (областей) відноситься до групи АВ-ХУ. В яких регіонах вирощування продукції має стратегічний напрям. Що необхідно змінити для підвищення конкурентоспроможності продукції в інших регіонах (областях).

Висновки. Методика застосовується для проведення оцінки конкурентоспроможності продукції при: визначенні конкурентного потенціалу регіону за виробництвом продукції та розрахунку віддачі ресурсів залежно від регіону вирощування. Оцінка конкурентоспроможності проводиться в 4 етапи. Результати оцінки надають можливість визначити найперспективніші види продукції в окремому районі за умов використання ресурсного потенціалу та діяльності на ринку. На підставі оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції визначається подальша стратегія регіону.

Література

1. *Віноградов О.* Методи аналізу конкурентоспроможності впровадження інновацій на засадах маркетингу / О. Віноградов // Актуальні проблеми економіки — 2009. — № 1 (55) — С. 65—73.
2. *Джемелінська Л.* Оцінка конкурентоспроможності молочної продукції / Л. Джемелінська // Економіка АПК. — 2003. — № 1. — С. 124—131.
3. *Крикавський Є.* Логістика для економістів: підруч. / Є. Крикавський — Львів : Видавництво національного університету «Львівська політехніка», 2004. — 448 с.

4. *Месель-Веселяк В.Я.* Підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора економіки / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. — 2007 — № 12. — С. 8—14.

5. *Файчук О.* Оцінка виробництва конкурентоспроможності продукції за технічними параметрами / О. Файчук // Економіка АПК. — 2004. — № 10. — С. 134—139.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2011 р.

УДК 631.145(477.43/44+477.84)

Н. А. Мазур, канд. екон. наук, доцент,
Подільський державний
аграрно-технічний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖГАЛУЗЕВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН НА ОСНОВІ НОВИХ ФОРМ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті розглянуто теоретичні основи та практика функціонування агрохолдингіве як нового типу агропромислових формувань в аспекті удосконалення міжгалузевих економічних відносин на основі агропромислової інтеграції, проаналізовано основні конкурентні переваги двох агрохолдингіве на Поділлі.

Ключові слова: агрохолдинг, агропромислова інтеграція, переваги, економічні відносини, інтеграційні формування.

В статье рассматриваются теоретические основы и практика функционирования агрохолдингов как нового типа агропромышленных формирований в аспекте усовершенствования межотраслевых экономических отношений на основе агропромышленной интеграции, проанализированы основные конкурентные преимущества двух агрохолдингов на Подолье.

Ключевые слова: агрохолдинг, агропромышленная интеграция, преимущества, экономические отношения, интеграционные формирования.

In the article theoretical bases and practice of functioning of agro holdings are examined as a new type of the agroindustrial formings in the aspect of improvement of economic relations between industries on the basis of agroindustrial integration, basic competitive edges are analysed two agro holdings of the Podil'skiy region.

Keywords: agro holding, agroindustrial integration, advantages, economic relations, integration formings.

Постановка проблеми. Головними завданнями сучасного етапу розвитку економіки АПК є стабілізація і подальше нарощування обсягів виробництва продовольчих ресурсів, а на цій основі забезпечення оптимізації споживання харчових продуктів на душу населення, позбавлення залежності країни від їх імпорту.